ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συγγραφή : *Χαριτόπουλος Ευάγγελος* *(15/9/2005)*

Για παραπομπή : *Χαριτόπουλος Ευάγγελος , «Μοσχονησίων Μητρόπολις», 2005, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=5420>

Μοσχονησίων Μητρόπολις

Περίληψη :

Εκκλησιαστική επαρχία που ιδρύθηκε για πολύ μικρό χρονικό διάστημα (1921-1922) στην περιοχή του πολυνήσου των Μοσχονησίων.

Γεωγραφική Θέση

Δυτικά παράλια Μικράς Ασίας

Ιστορική Περιοχή

Αιολίδα

---

1. Ο χώρος – Ιστορικά στοιχεία

Το 1763 τα Μοσχονήσια εντάχθηκαν στη μητρόπολη Σμύρνης. Η ένταξή τους έγινε με εξαγορά έναντι ετήσιας χρηματικής υποχρέωσης, σύμφωνα με την τάση της εποχής για την (ετήσια ή εφάπαξ) εξαγορά των εξαρχικών δικαιοδοσιών από μητροπολίτες. Χωρίς να είναι γνωστό πότε ξεκίνησε το καθεστώς της εξαρχίας στα νησιά, υπάρχουν οι πληροφορίες ότι το 1644 υπήχθησαν στη μητρόπολη Μυτιλήνης (από τον πατριάρχη Παρθένιο Β΄), το 1750 ανταλλάχθηκαν από το μητροπολίτη Σμύρνης με τη Νέα Φώκαια και τη Μενεμένη, παραχωρώντας τα στη μητρόπολη Εφέσου, ενώ το 1760 επανήλθαν στη μητρόπολη της Μυτιλήνης.[1]

Από το 1766 το Πατριαρχείο ύψωσε τα Μοσχονήσια σε επισκοπή, που υπήχθη στη μητρόπολη Σμύρνης μέχρι τη στιγμή που ο Π. Κοντογιάννης συνέταξε τη μελέτη του για τη Μικρά Ασία το 1921.[2] Το ίδιο αναφέρει και ο Σ. Αντωνόπουλος σημειώνοντας ότι στη μητρόπολη Σμύρνης υπάγονταν η Φώκαια και τα Μοσχονήσια, με τα οποία μάλιστα δεν είχε καμία εδαφική συνοχή.[3] Η ύψωση της επισκοπής Μοσχονησίων σε μητρόπολη πραγματοποιήθηκε πολύ αργά, μόλις το 1921-1922, στο πλαίσιο της τελικής αναδιοργάνωσης του εκκλησιαστικού χώρου στη δυτική Μικρά Ασία δεδομένης της ελληνικής διοίκησης. Γνωστός είναι ο θάνατος του τελευταίου μητροπολίτη Μοσχονησίων, Αμβροσίου (κατά κόσμον Αναστάσιος Μανάβης από τη Σμύρνη), όταν στις 14 Σεπτεμβρίου του 1922 μέσα στις γενικές βιαιοπραγίες βασανίστηκε και τάφηκε ζωντανός. Το νεοκλασικό μητροπολιτικό μέγαρο σώζεται ακόμη στην παραλία του κεντρικού νησιού Μοσχονησίου.[4]

Τα Μοσχονήσια (Αϊβαλίκ Ανταλαρί) βρίσκονται στη θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στις μικρασιατικές ακτές –συγκεκριμένα στο Αϊβαλί (Κυδωνίες)– και τη Μυτιλήνη. Κατά την Αρχαιότητα ονομάζονταν Εκατόνησοι, λόγω του μεγάλου αριθμού νησιών και νησίδων, που τελικά ανέρχονται στα 40. Τα κυρίως «νησιά» είναι 20· το μεγαλύτερο ονομαζόταν Μοσχονήσι (η αρχαία Νάσος), ενώ σχετικά μεγάλη έκταση έχουν ο Πύργος (η αρχαία Πορδοσελήνη ή Ποροσελήνη), ο Λειψός, ο Κάλαμος, το Μοσχόπουλο και το Γυμνό. Η πόλη των Μοσχονησίων βρίσκεται στο ομώνυμο νησάκι, απέναντι από το Αϊβαλί, με το οποίο επικοινωνούσαν μέσω πορθμείου στη θέση Ντουλάπι. Υπήρχαν πέντε εκκλησίες και ισάριθμα παλιά μοναστήρια. Τα Μοσχονήσια ανήκαν στο ίδιο σαντζάκι με το Αϊβαλί, του οποίου τις τύχες ακολουθούσαν γενικότερα. Από το 1864, ωστόσο, υπήχθησαν στη διοίκηση της Μυτιλήνης,[5] μέχρι τουλάχιστον την κατάληψή της από το ελληνικό ναυτικό το 1912.

Στο νησιωτικό σύμπλεγμα υπήρχαν αρκετές εκκλησίες και μονές. Πάνω στο ίδιο το νησί του Μοσχονησίου είχε ανεγερθεί ο ναός των Ταξιαρχών, που ήταν ο μητροπολιτικός ναός. Είχαν χτιστεί επίσης ο ναός της Κοιμήσεως Θεοτόκου (Μοσχονησιώτισσας), της Αγίας Τριάδος, του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Παντελεήμονος και ο κοιμητηριακός ναός του Αγίου Νικολάου. Λειτουργούσαν επίσης οι μονές του «Ταξιάρχη στα τσαμιά», του Αγίου Δημητρίου, των Αγίων Αποστόλων, της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (κοινώς Λέκα Παναγιά), του Προφήτη Ηλία και της Ευαγγελιστρίας. Στη νησίδα Ψηφί υπήρχε το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου, ενώ στο νησίδιο του Προδρόμου ή Αγίου Ιωάννη βρισκόταν το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Συνολικά, οι ναοί και τα ναΐδρια του πολυνήσου ανέρχονταν σε περίπου 50.

Συγγραφή : *Χαριτόπουλος Ευάγγελος* *(15/9/2005)*
Για παραπομπή : *Χαριτόπουλος Ευάγγελος , «Μοσχονησίων Μητρόπολις», 2005, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=5420>

Μοσχονησίων Μητρόπολις

Ιδιαίτερα γνωστά ήταν τα πανηγύρια των ναών της Κοιμήσεως Θεοτόκου στο Μοσχονήσι και του μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη Προδρόμου στο ομώνυμο νησίδιο.[6]

2. Πληθυσμιακές πληροφορίες

Οι κάτοικοι των Μοσχονησίων ανέρχονταν, όπως μας πληροφορεί ο Π. Κοντογιάννης, σε 8.000 και ήταν σχεδόν όλοι ελληνορθόδοξοι.[7] Λίγο πριν από το 1922 είχαν φτάσει τις 9.000.[8] Οι Μοσχονήσιοι ήταν ναυτικοί έχοντας στην κατοχή τους, σύμφωνα με τον Π. Κοντογιάννη, 150 μικρά και μεγάλα ιστιοφόρα (ναυπηγημένα επιτόπου με ξυλεία από τις κοντινές ορεινές περιοχές). Εργάζονταν επίσης ως αλιείς σφουγγαριών και χταποδιών και κάποιοι ήταν κτηματίες. Η γεωργία αποτελούσε βασική οικονομική παράμετρο των κατοίκων με εκμετάλλευση εκτάσεων όχι μόνο στον περιορισμένο χώρο των νησιών (που ήταν βέβαια γόνιμα), αλλά και στην απέναντι ηπειρωτική χώρα των Κυδωνιών. Ο Κοντογιάννης αναφέρει παραγωγή ελαιόλαδου ύψους 700.000 οκάδων, σιτηρών 10.000 κιλών, κρασιού 350.000 οκάδων και σαπουνιών 500.000 οκάδων.[9] Παράλληλα τα Μοσχονήσια είχαν κατάλληλα αργιλοχώματα για την κατασκευή πήλινων αγγείων.[10] Άξια λόγου θεωρείται από τον Π. Κοντογιάννη η εκπαιδευτική πρόοδος των Μοσχονησίων, κυρίως μετά την Επανάσταση.[11]

---

1. Παΐζη-Αποστολοπούλου, Μ., *Ο θεσμός της πατριαρχικής εξαρχίας, 14ος-19ος αιώνας* (Αθήνα 1995), σελ. 70, 72, 207-208.

2. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας* (Αθήνα 1921), σελ. 277.

3. Αντωνόπουλος, Σ., *Μικρά Ασία* (Αθήνα 1907), σελ. 234.

4. Σταματόπουλος, Κ., *Η Μικρά Ασία του Αιγαίου* (Αθήνα 1998), σελ. 195, 201.

5. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας* (Αθήνα 1921), σελ. 276-277.

6. Γιαγκάκης, Γ.Κ., *Μνήμη Μοσχονησίων. Τα Μοσχονήσια με αριθμούς και η συμβολή τους στο διαχρονικό ελληνισμό* (Τήνος 2002), σελ. 11-12.

7. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας* (Αθήνα 1921), σελ. 276.

8. Γιαγκάκης, Γ.Κ., *Μνήμη Μοσχονησίων. Τα Μοσχονήσια με αριθμούς και η συμβολή τους στο διαχρονικό ελληνισμό* (Τήνος 2002), σελ. 11-12.

9. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας* (Αθήνα 1921), σελ. 277-278.

10. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας* (Αθήνα 1921), σελ. 424.

11. Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας* (Αθήνα 1921), σελ. 278.

Βιβλιογραφία :

- **Αντωνόπουλος Σ.**, *Μικρά Ασία*, Αθήναι 1907
- **Κοντογιάννης Π.**, *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος*, Αθήναι 1921

Συγγραφή : *Χαριτόπουλος Ευάγγελος* *(15/9/2005)*

Για παραπομπή : *Χαριτόπουλος Ευάγγελος , «Μοσχονησίων Μητρόπολις», 2005, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*
URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=5420>

Μοσχονησίων Μητρόπολις

Γιαγκάκης Γ., *Μνήμη Μοσχονησίων. Τα Μοσχονήσια με αριθμούς και η συμβολή τους στο διαχρονικό ελληνισμό*, Τήνος 2002

Παΐζη-Αποστολοπούλου Μ., *Ο θεσμός της πατριαρχικής εξαρχίας, 14ος–19ος αιώνας*, Αθήνα 1995

Σταματόπουλος Κ.Μ., *Η Μικρασία του Αιγαίου*, Αστερισμός, Αθήνα 1998

Γλωσσάριο :

εξαρχία, η

Περιφέρεια η οποία από εκκλησιαστική πλευρά δεν υπάγεται στην κοντινότερη μητρόπολη αλλά διοικείται είτε απευθείας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο (οπότε οι εκκλησιαστικές της πρόσοδοι εκχωρούνται σε κάποιον αξιωματούχο του Πατριαρχείου) είτε από κάποια σταυροπηγιακή μονή.

σαντζάκι, το (λιβάς, ο)

Μεσαίου μεγέθους μονάδα επαρχιακής διοίκησης του οθωμανικού κράτους καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας του. Υποδιαίρεση του πρώιμου οθωμανικού εγιαλετιού (ή μπεϊλερμπεϊλικιού) και του ύστερου οθωμανικού βιλαετιού. Στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο είναι γνωστό και ως μουτεσαριφλίκι.